

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERGİSİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 73 Ekim 2020 & Volume: 13 Issue: 73 October 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

DİL BECERİLERİ VE KÖK DEĞERLER BAĞLAMINDA OĞUZ KAĞAN DESTANI LANGUAGE SKILLS AND ROOT VALUES IN THE CONTEXT OF OĞUZ KAĞAN EPIC

Ali ÇOBAN**

Sibel TURHAN TUNA***

Öz

Millî Eğitim Bakanlığının 2017 yılında yaptığı müfredatta yenileme çalışmalarının bir sonucu olarak, öğretim programlarına giren, disiplin alanlarının her birinde kazanımlarla ilişkilendirilerek öğrencilere aktarılması hedeflenen değerler; kök değerlerdir. Bahsi geçen değerler: Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik. Türkçe dersi de dil becerilerinin gelişimi ve değerlerin aktarımı açısından yadsınamaz bir öneme sahiptir. Çalışmanın temel sorusu, Oğuz Kağan Destanını (İslamiyet öncesi metni) kök değerler açısından incelemek mümkün müdür? Bu destan metni, Ortaöğretim 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kök değerler eğitimi bağlamında ele alınabilir mi? şeklindedir. Çalışmanın amacı, Oğuz Kağan Destanını ortaokul 5. Sınıf düzeyi öğrencilerle kök değerler bağlamında buluşturmak, hayal kurma ve inisiyatif almada zayıf olduğunu düşündüğümüz teknoloji esiri yeni neslin ruhsal dünyasının ve ahlaki kimliğinin gelişimine katkı sağlayabilmektir. Bu bağlamda nitel desenli çalışmanın yöntemini okuma, yazma temel dil becerileri dahilinde metin analizi oluşturmaktadır. Çalışmanın sonucunda ise, Oğuz Kağan Destanında "saygı" ve "sevgi" en çok karşılaşılan kök değerler olarak karşımıza çıkmaktadır. Destanda, bu iki kök değeri sorumluluk değeri takip etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kök Değerler, Destan, Oğuz Kağan, Dil Becerileri, Türkçe Ders Kitabı.

Abstract

Values, which are aimed to be transferred to the students in each disciplinary field entered into the curriculum as a result of the 2017 curriculum renewal studies done by the Ministry of Education, are the root values. The values mentioned are justice, friendship, honesty, self control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and helpfulness. Turkish course has an undeniable importance for the development of language skills and the transfer of values. The basic question of the study are, "Is it possible to examine Oğuz Kağan Epic (the text before Islam) in terms of root values? and can this text be taken into consideration in the context of root values education in the 5th grade Turkish course books?" The aim of this study is to make a link with Turkish Oğuz Kağan Epic in the context of root values with elementary school 5th grade students and to contribute to the development of the spiritual world and moral identity of the new generation who are weak in imagination and taking initiative. In this context, text analysis within the basic language skills of reading and writing, shapes the method of qualitative study. As a result of this study "respect" and "love" are the most common values in Oğuz Kağan Epic. In the epic, responsibility comes after these two values.

Keywords: Root Values, Epic, Oğuz Kağan, Language Skills, Turkish Course Book.

* Bu araştırma II. Uluslararası Temel Eğitim Kongresi'nde (23-27 Ekim 2019, Bodrum, Muğla) sözlü bildiri olarak sunulmuş ve sadece özeti yayımlanmıştır. Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü'nde 01.07.2020 tarihinde savunulan "Değerler Eğitimi Bağlamında Türk Destan Örneklerinde Kök Değerler" başlıklı yüksek lisans tezinden türetilip genişletilmiştir.

** Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Mezunlu. ORCID: 0000-0002-1684-5222

*** Doç. Dr Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi. ORCID: 0000-0003-3916-5307

1. GİRİŞ

Değer kavramı, birçok bilim alanının içeriğinde kendine yer bulmuştur ve değerlerin tanımı, sınıflandırılması vb. adına her geçen gün tüm dünyada çalışmalar yapılmaya devam etmektedir. Halstead ve Taylor (1992) değeri, davranışlara rehberlik eden ilkeler, inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar olarak tanımlamıştır. Ulusoy ve Dilmaç (2012) ise değer tanımını, insanı insan yapan özelliklere sahip olan ve insanı diğer canlılardan ayıran temel özellikleri içinde barındıran ve insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünü şeklinde yapmışlardır. Kuçuradı'ye (1995) göre de değerler, insanların doğru bilmelerine, düşünmelerine, değerlendirmelerine, doğru eylem içinde olduklarını fark edebilmelerine yardımcı olmaktadır. Tüm bu bilgilerin ışığında değerlere büyük bir önem atfedildiği ortaya çıkmaktadır.

Eğitim kurumlarının benimsediği amaçlardan biri de öğrencilere değer eğitiminin verilmesidir. Değer eğitimi kavramının ortaya çıkışından önce ise karakter eğitimi, ahlak eğitimi vb. farklı isimlerle bu kavramın temellerinin uzun süre önce atılmış olduğunu da söylemekte yarar vardır. Aslında ilk olarak ailede başlayan değer eğitimi, okulla birlikte sistematik bir şekilde bireyin kendini ve toplumu tanınmasına yardımcı olur. Doğan (2004) da, değer eğitiminin sürekli gelişen dünyada kişinin kendi kültürel ve toplumsal yargılarıyla beraber evrensel değerleri kazanması adına verildiğini belirtmektedir. Değer eğitimi sırasında okul yöneticilerinin ve öğretmenlerin bir sorumluluğa sahip olduğu herkes tarafından kabul edilmektedir. Aynı zamanda ders kitaplarını ve öğretim programlarını hazırlayanların da bu konuya dikkatli ve planlı bir şekilde eğilmesi gerekmektedir. Bir başka deyişle değer eğitiminin gerçekleşmesi rastlantıya bırakılmamalıdır. Değerlerin öğretimi yapılırken de öğrencilerin bireysel özellikleri, hazır bulunuşlukları gibi unsurlar mutlaka gözetilmelidir.

MEB tarafından 51 müfredat ekseninde kapsamlı bir şekilde yapılan bir yenileme (güncelleme, gözden geçirme, ikmal ve değişiklik) çalışması sonucunda kök değerler tüm öğretim programlarında yer almaya başlamıştır (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2017). Kök değerler; adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik olarak belirlenmiştir. Öğretim programları içerisinde ayrı bir ünite, öğrenme alanı şeklinde ele alınmayan kök değerler, tüm derslerin öğretim programlarında ortak bir birim olarak Türk eğitim sistemine girmiştir. Bu müfredat değişikliğinin öncesinde hazırlanmış olan son Türkçe dersi öğretim programına (2017) göz attığımızda "Öğretim Programında Değerler Eğitimi" başlığında değerlerin milli, manevi ve evrensel olarak sınıflandırıldığı fakat sınıflandırmada başka bir ayrıntının paylaşılmadığı görülmektedir. Bu bağlamda ele alındığında da belli başlı değerlerden bahsedilmesi ve bir sınıflandırma gözetilmesi açısından müfredatta değerler konusu hakkında yapılan yenilemenin etkisi anlaşılmaktadır.

Türkçe dersi aynı zamanda temel dil becerilerinin gelişimi için de kuşkusuz bir önem arz etmektedir. Türkçe dersi öğretim programında (2019) da yer aldığı üzere Türkçe dersinin amaçlarından biri dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesidir. Dil formasyonunun iki temel birimi anlama ve anlatma olup anlamayı, okuma ve dinleme kapsarken anlatmayı ise konuşma ve yazma kapsamaktadır (Ünalın, 2001, 2). Bilişsel süreç ilk önce anlama ile başladığı için öncelikle dinleme ve okuma becerileri üzerinde durmakta yarar vardır. Demirel (2000) dinlemenin, işitme eyleminden farklı olarak belli bir amaç için yapıldığını aktarmıştır. Tosunoğlu (2010) da okumanın temel dil becerileri içerisinde, tüm derslerin eğitiminin temelini oluşturması açısından ayrı bir yere sahip olduğu fikrini belirtmiştir. Ayrıca, Epçacan (2018) okuma becerisi kazanmış bireylerin zihinsel düşünme becerileri gelişme sağladığı için sadece Türkçe dersi değil, diğer derslerde de akademik yaşamları boyunca öğretim süreçlerinde başarı elde edeceklerini vurgulamıştır.

Anlatma becerileri de bireyin kendini dış dünyaya ifade edebilmesi açısından kritik bir öneme sahiptir. Öğrenciler de yazdıklarıyla veya konuştuklarıyla kısaca kendilerini ifade edebilmesiyle değerlendirilmektedir. Yazarken veya konuşurken birçok değişkene hâkim olunmalıdır. Öğrencilerin konu seçiminden kontrol ve düzeltmeye kadar yazma sürecini içselleştirmiş olmaları, üretken, yaratıcı ve etkili bir yazma becerisi kazanabilmeleri için gerekir (Göçer, 2010, 178). Yazma becerisi gibi konuşma becerisi de bireyin kendini ve fikirlerini anlatabilmesi için elzemdir. Konuşma eğitiminin temel amacı, hazırlıklı veya hazırlıksız, bir kişi veya bir topluluk karşısında duygu ve düşüncelerini ifade edebilmesini sağlamaktır (Ünalın, 2001, 121). Tüm bu bilgilerden hareketle, temel dil becerilerinin gelişiminin açık bir şekilde birbiriyle yakından ilişkili olduğunu görmekteyiz. Örneğin; Demirel'in (2000) de belirttiği gibi öğrencilerin bir konuda istenileni yazabilmesi, onun konuşma ve düşünme yetilerine de bağlıdır. Yılmaz ve Bal (2015),

dil becerileri ve gelişiminin diğer dersler üzerinde dolaylı yoldan değil direkt bir şekilde etkili olduğunu ve toplumsal anlamda bireyin dahil olduğu her şeyde dil eğitimlerinin önemini anlaşıldığını vurgulamaktadır.

Türkçe ders kitaplarının da niteliğini belirleyen en önemli unsur kullanılan kaynak metinlerdir. Karakuş (2012) ders kitabına seçilen kaynak metinlerle öğrencilerin dil ve düşünce yapısı geliştirilmek istendiğini ve bu gelişimin gerçekleşebilmesi için metinlerin çeşitli bilimsel araştırmalar sonucunda elde edilen bilgiler ışığında çocuklar için en uygun zaman aralığında belirli bir yöntem eşliğinde verilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Hazırlanan ders kitabının içeriği hedeflenen kazanımlara ve yetkinliklere göre oluşturulmalıdır. Ortaokul basamağının ilk sırasında bulunan 5. sınıflar için Türkçe ders kitaplarında bulunan Milli Kültürümüz temasında da destanlar gibi çeşitli kültürel öğeleri bolca barındıran metinlerden yararlanılmalıdır. Öğrencilerin hazır bulunuşluklarına ve düzeylerine göre düzenlenen metinler ve kazanımların gerçekleştirilmesine fayda sağlayacak etkinlik ve yöntemlerle istenilen amaçlara ulaşmak öncelikli tercih olmalıdır. Türkçe'nin başat eserlerinin ders kitaplarında kullanımı kazanımların gerçekleştirilmesinde rol oynayacağı gibi içerisinde barındırdığı kök değerlerle öğrencilerin insani duygu, düşünce ve davranışları özümsemesini sağlayabilir ve böylelikle Türkçe dersinin birden fazla amacına katkı sağlamış olur.

Türkçe dersinde kullanılan metin türlerinden olarak destanlar milli, kültürel öğeleri barındırma, tarihten izleri bugüne taşıma, kendine özgü biçimsel özelliklere sahip olma gibi birçok işleviyle nitelikli metinlerdir. Destan kelimesinin geçmişine bakacak olursak; Devellioğlu (1990) kelimenin Farsça dâstân'tan geldiğini ve "destan, epope, hikâye, masal" anlamlarını içerdiğini belirtmiştir. Bir milletin kahramanlarına, kültürlerine, estetik zevklerine vb. birçok özelliğine dair izler destan metinlerinde bulunur. Fuad Köprülü (1981) destanları, milletin maneviyatından, ruhundan, tarihî ve estetik varlığından kendi kendine doğmuş ortak verimler olarak nitelendirmektedir. Kök değer örneklerini içerisinde barındıran destan, bir milletin düşünce yapısından, yaşam alışkanlıklarından beslenir. Türkçe ders kitaplarında tüm sınıf düzeylerinde kullanılmaya uygun bir metin türü olarak destan, öğrencilerde dört temel beceriyi geliştirmek ve öğrencilere değerleri aktarmak açısından hayati bir özelliğe sahiptir. Bu sebeplerden dolayı da kök değerler, kendi kültür ve tarihimizden derin izler taşıyan bir Türk destanı üzerinde incelenmeye karar verilmiştir.

Çalışmamızda incelediğimiz Oğuz Kağan Destanı (İslamiyet öncesi metni), Türk destan geleneğinin yapıtaşlarından biridir. Kaplan'a (1979) göre Oğuz Kağan destanının tarihin belli bir anında doğduğu muhakkaktır fakat onu izah eden tarihî bir hâdise değil, tarihî hâdise ile beraber destanı da izah eden, Türklerin eski çağlarda yaşamış oldukları hayattır. İslamiyet sonrası kaynaklarda Oğuzname olarak da geçen eser, Türklerin eski tarihine ışık tutmaktadır. Bir başka ifadeyle, Türklerin birçok kültür koduna bahsi geçen destanın içeriği sayesinde de ulaşılabilmektedir. Çobanoğlu (2018) da Türk destanlarının niteliğini açıklarken bir bayrak veya simge olan kısmının Oğuz Kağan Destanı olduğunu belirterek destanın kıymetinin altını çizmektedir.

Tüm bunlardan hareketle, çalışmanın temel sorusu, Oğuz Kağan Destanını (İslamiyet öncesi metni/W. Bang; R. R. Arat) kök değerler açısından incelemek mümkün müdür? Bu destan metni, Ortaöğretim 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarında kök değerler eğitimi bağlamında ele alınabilir mi? şeklindedir. Çalışmanın amacı, Oğuz Kağan Destanını ortaokul 5. Sınıf düzeyi öğrencileriyle kök değerler bağlamında buluşturarak hayal kurma ve inisiyatif almada zayıf olduğunu düşündüğümüz teknoloji esiri yeni neslin ruhsal dünyasının ve ahlaki kimliğinin gelişimine katkı sağlayabilmektir.

2. YÖNTEM

Nitel desenli çalışmanın yöntemini metin analizi oluşturmaktadır. Destan metni, anlama/okuma ve anlatma/yazma temel dil becerilerinin ışığında kök değerlerle temalandırılarak ele alınmıştır. Nitekim çalışmanın boyutları açısından düşünüldüğünde destan metninin anlamaya dayalı temel dil becerilerinden "okuma" ve anlatmaya dayalı temel dil becerilerinden "yazma" şeklinde iki esas beceri açısından tahlil edilmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır.

2.1. Çalışma Materyali

Araştırmanın materyalini, Oğuz Kağan Destanının İslamiyet öncesi metni teşkil etmektedir. Bu bağlamda tahlil için Reşit Rahmeti Arat ve Willy Bang (Bang ve Arat, 1936) tarafından Türkiye Türkçesine aktarılan metinden yararlanılmıştır.

2.2. Veri Toplama Aracı

Çalışmada verilerin toplanması için Türkçe dersi öğretim programında (2019) yer verilen kök değerler esas alınmıştır. Adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi ve sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri, kök değerleri oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Bu araştırmada doküman incelemesi yöntemiyle verilerin toplanması işlemi gerçekleştirilmiştir. Reşit Rahmeti Arat ve Willy Bang tarafından Türkiye Türkçesine aktarılan Oğuz Kağan destan metni üzerinde kök değerlerin varlığı tespit edilmiştir.

Destan metninde tespit edilen kök değerlerin sayısal verileri ve okuma, yazma becerileri etkinlikleri esnasında kullanılması uygun görülen kök değer örnekleri destan metninden alıntılanarak bulgular ve metnin tahlili bölümünde paylaşılmıştır.

3. KÖK DEĞERLERE AİT BULGULAR VE METNİN DİL BECERİLERİNDEN HAREKETLE TAHLİLİ

Oğuz Kağan Destan metni kök değerler bağlamında incelendiğinde 1 defa adalet, 2 defa dostluk, 1 defa dürüstlük, 2 defa öz denetim, 1 defa sabır, 4 defa saygı yine 4 defa sevgi, 3 defa sorumluluk, 2 defa vatanseverlik ve 1 defa yardımseverlik kök değerine rastlanmıştır. Destan metninde toplam 21 adet kök değer karşımıza çıkmaktadır.

3.1. Anlama/Okuma Becerisi

Okuma, Türkçe sözlükte, "yazıya geçirilmiş bir metne bakarak bunu sessizce çözümleyip anlamak veya aynı zamanda seslere çevirme eylemi", şeklinde tanımlanmıştır (Türkçe Sözlük, 2005). Okuma eylemi fizyolojik, zihinsel ve ruhsal yönleri bulunan karmaşık bir süreçtir ve duyu organları ile zihin arasında sıkı bir bağlantı kurulmadan tam bir okuma gerçekleşemez (Oğuzkan, 1991, 77). Bu ifadelerden de yola çıkarak okumanın belli bir disiplin içerisinde yapılması gerektiğini söylemek mümkündür. Okuma, örgün ve yaygın eğitimin temel etkinliklerindedir (Tuna, 2014, 1486). Okuma ve okunandan anlam kurma becerilerini kazandırmak, insanın hayatını anlamlı hâle getirme amacıyla eğitim programlarında ve öğretim sürecinde yerini almaktadır (Kurudayıoğlu, 2011, 26). Bu yüzden de anlama becerileri içerisinde okumayı basit bir süreç olarak görmemeli ve üzerinde titizlikle durulmalıdır. Bununla birlikte öğrencilerin verim aldıkları okuma yöntemlerinin de kendilerinin fark etmesi sağlanmalıdır.

3.1.1. Oğuz Kağan Destanında Okuma Becerisi İçin Esas Alınan Kök Değer Örnekleri

Türkçe dersi girişinde destan türü ve Oğuz Kağan destanı öğrenciye kısaca tanıtıldıktan sonra, destan metninin sınıf içinde serbest okunması sağlanır. Bunun için mutlaka öğrenciye yeterli süre verilmelidir. Sonrasında ise kök değerler üzerinde durulmalı, anlamları gündelik yaşamdan örneklerle somutlaştırılarak verilmelidir. Sınıf düzeyi de göz önünde tutularak on kök değer her biri ayrıca destan metni içinde ilk olarak öğretmen sonrasında da öğrencilerce vurgulanarak en az bir cümle de olsa yeniden okunmalıdır. Ancak burada dikkat edilmesi gereken nokta, gerekli görülürse, seçilen cümledeki önce ve sonrası anlamın da vurgulanarak ele alınmasıdır. Nitekim okuma etkinliği, anlamaya dayalı bir beceri olduğu için, sadece bir cümlede bazen anlam eksik kalabilir, öyle ki metin bağlamla bir bütündür. Böylece kök değer hem günlük hayattan örneklerde hem de yazılı edebî ve tarihî bir metinde somutlaştırılmış olunacaktır. Aşağıda, destan metninin kök değerler ile ilgili çözümlemesinden elde edilen ve 5. Sınıf düzeyi için en uygun olduğunu düşündüğümüz her bir kök değere ait birer örnek verilmiştir. Bu örnekler, metinden hareketle daha da arttırılabilir.

Sesli okuma dışında farklı okuma teknikleri de bu süreçte kullanılabilir ve "T.5.3.4. Okuma stratejilerini kullanır." (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019, 36) kazanımına da uygun hareket edilmiş olur. Böylece kök değerlerin değer eğitimi bağlamında destan metni örneğinden hareketle sınıf ortamında ele alınması sağlanmış olunur. Okuma etkinliğinde öğretmen rehberliğinde, ana kahraman ve yardımcı kahramanlar üzerinden değerler içselleştirilir, teknoloji düşkünü yeni nesil öğrencinin hayal kurması sağlanarak ruhsal dünyalarının gelişimine katkı sağlanır.

Bunlara ilaveten, destan metninin kök değerler ile ilgili çözümlemesinden elde edilen ve 5. Sınıf düzeyi için uygun olduğunu düşündüğümüz her bir kök değere ait örneği şu şekilde vermek mümkündür:

Adalet. "Sonra Oğuz Kağan yurdunu oğullarına üleştirip verdi (Bang ve Arat, 1936, 33)."

Dostluk. "eyi hediyelerle dostluk temin etti ve onunla dost oldu (s.17)."

Dürüstlük. "Babam sana kızdı ise, bu benim suçum mudur? Ben senin emrini yerine getirmeğe hazırım (s.21)."

Öz Denetim. "Bu çocuk anasının göğsünden ilk sütü emdi ve bir daha emmedi. Çiğ et, çorba ve şarap istedi (s.11)."

Sabır. "Tan ağarırken yine geldi ve gördü ki: gergedan geyiği almış. Sonra Oğuz Kağan bir ayı tuttu; onu altın kuşağı ile ağaca bağladı, gitti. Yine sabah oldu (s.12)."

Saygı. "Oğuz Kağan Ulug Türük'ün sözünü beğendi; onun öğüdünü diledi ve öğüdüne göre yaptı (s.31)."

Sevgi. "O kız öyle güzeldi ki, gülse, gök tanrı gülüyor; ağlasa gök tanrı ağlıyor (sanılırdı). Oğuz Kağan onu görünce aklı gitti: sevdi, aldı (s.15)."

Sorumluluk. "Oğuz Kağan kırk masa ve kırk sıra yaptırdı. Türlü aşlar, türlü şaraplar, tatlılar ve kırmızlar yediler ve içtiler (s.17)."

Vatanseverlik. "Sen bana çok altın yollamışsın ve şehri iyi korumuşsun dedi (s.23)."

Yardımseverlik. "Yürüyüşe ve soğuğa dayanıklı bir erdi. O bey dağlara girdi, yürüdü. Dokuz gün sonra atı Oğuz Kağan'a getirdi (s.25)."

3.2. Anlatma/ Yazma Becerisi

Yazma öğretiminin temel amacı, çeşitli konulardaki duygu, düşünce ve bilgilerini doğru, açık, etkili, öz olarak anlatma becerisini kazandırmaktır. Bu beceride, öğrencilerin düşüncelerini mantıklı bir tarzda sıralayabilmeleri, doğru paragraf yapmalarını sağlayabilme, konunun özelliğine göre yazıyı bölümleyebilme, yazıya uygun bir ana başlık ve alt bölümlere ara başlık koyabilme, fikirleri yazı içinde açıklayıp geliştirebilme, ana düşünceyi tüm yazıya hakim kılma gibi kazanımlar hedeflenmelidir (Aktaş ve Gündüz, 2007, 103). Demirel ve Şahinel (2006) yazma becerisini dört temel dil becerisinin son zinciri olarak tanımlamışlardır ve yazma etkinliğini bir düşünce süreci olarak algılamak ve bilmek gerektiği fikri üzerinde durmuşlardır. Ataman (2019) da yazmanın yaratıcılıkla ve düşünmeyle ilişkisi bulunan bütünsel bir süreç olduğunu belirtmiştir.

Yazma becerisini geliştirebilmek ve bu beceriyi iyi düzeyde kazanabilmesini sağlamak için öğrenciye devamlı yazma çalışması yaptırılmalıdır (Demir, 2013, 86). Tüm bu bilgilerin ışığında, bir anlatma becerisi olarak yazma, bireyin kendini, düşüncelerini etkili bir biçimde ifade edebilmesi adına pratiğe oldukça ihtiyaç duyan bir süreçtir.

3.2.1. Oğuz Kağan Destanında Yazma Becerisi İçin Esas Alınan Kök Değer Örnekleri

Dersin girişinde öğrencilere Oğuz Kağan destanı ve kök değerler hakkında öğrendikleri ile ilgili sorular yöneltilerek bildiklerini yoklamak ve verilecek yeni bilgilerle güdülenmeyi oluşturmak faydalı olacaktır. Türk Sözlü Edebiyatının seçkin örneklerini barındıran "millî tarih" niteliğindeki destan türünden Türkçe ders kitaplarında örnek metin olarak yararlanmak çok değerlidir. Oğuz Kağan Destanı da bu örneklerden birisi olup anlatma temel dil becerisi olarak yazma etkinliklerinde kullanılabilir. Bilindiği üzere elin hafızası vardır. Kalıcı öğrenmenin sağlanması için bu becerinin de kullanılması, geliştirilmesi elzemdir. Daha öncesinde yapılmış olan ve öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyinin sağlanmış olduğu Oğuz Kağan ve kök değerler ile ilgili "okuma" etkinliğinin devamında, Oğuz Kağan destan metninde yer alan kök değer örneklerinin tam bir cümle teşkil edecek şekilde deftere yazılması istenir. Bunlar aşağıda örneklendirilmiştir:

Adalet. "Sonra Oğuz Kağan yurdunu oğullarına üleştirip verdi s.33)." (Destan metninde bir kez karşılaşılmıştır.)

Dostluk. "Onun için ona Saklap adını koydu ve onunla dost oldu (s.23)."

Dürüstlük. "Babam sana kızdı ise, bu benim suçum mudur? Ben senin emrini yerine getirmeğe hazırım (s.21)." (Destan metninde bir kez karşılaşılmıştır.)

Öz Denetim. "Benim gönlüm avlanmak istiyor. İhtiyar olduğum için benim artık cesaretim yoktur (s.31)."

Sabır. "Tan ağarırken yine geldi ve gördü ki: gergedan geyiği almış. Sonra Oğuz Kağan bir ayı tuttu; onu altın kuşağı ile ağaca bağladı, gitti. Yine sabah oldu (s.12)." (Destan metninde bir kez karşılaşılmıştır.)

Saygı. "Bu Altın Kağan Oğuz Kağan'a ilçi gönderdi. Pek çok altın, gümüş takdim etti ve yakut taşlar alıp, pek çok cevahir yolluyarak, bunları Oğuz Kağan'a saygı ile sundu (s.17)."

Sevgi. "Kağan her zaman bir alaca ata binerdi. O bu atı pek çok severdi (s.25)."

Sorumluluk. "Bu ormanın içinde büyük bir gergedan vardı. At sürülerini ve halkı yerdı. Büyük ve yaman bir canavardı. Ağır bir eziyetle halkı ezmişti. Oğuz Kağan cesur bir adamdı. Bu gergedanı avlamak istedi. Günlerden bir gün ava çıktı (s.11)."

Vatanseverlik. "Ey oğullarım, ben çok aştım; çok vuruşmalar gördüm; çok kargı ve çok ok attım; atla çok yürüdüm; düşmanları ağılattım; dostlarımı güldürdüm (s.33)."

Yardımseverlik. "Yürüyüşe ve soğuğa dayanıklı bir erdi. O bey dağlara girdi, yürüdü. Dokuz gün sonra atı Oğuz Kağan'a getirdi (s.25)." (Destan metninde bir kez karşılaşılmıştır.)

3.2.2. Oğuz Kağan Destanında Yazma Becerisi İçin Esas Alınan Kök Değerleri Bireysel Cümle Örneklerine Dönüştürme

Dersin bu aşamasında ise temel amaç, örnek destan metninden hareketle kök değerleri bireysel kazanımlara dönüştürmektir. Öğrenci bu bölümde, örneğin dürüstlük değeriyle ilgili kendi örneğini defterine yazabilmelidir. Örnekler, destan metninden esintiler taşıyabileceği gibi serbest cümle örnekleri de olabilir. Nitekim düşünüp yazarak öğrenme, kalıcı öğrenmeyi mümkün kılar. Öğrencilerin bir metin oluşturacağı sıradaki etkinlikten önce bu etkinliğin gerçekleştirilmesi de kolaydan zora ilkesine uygun olacaktır. Öğrenme yaşantılarının bir aşamalar düzeni içindeki yerleşikliğini sağlamak için konu alanı basitten karmaşığa, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta doğru aşamalı biçimde örgütlenmelidir (Sünbül, 2011, 85).

3.2.3. Oğuz Kağan Destanında Yazma Becerisi İçin Esas Alınan Kök Değerlerden En Sık Kullanılanlarla İlgili Yaratıcı Yazma Çalışması

Yaratıcı yazma çalışmalarında amaç, öğrencilerin yazma yeteneklerini ve yaratıcılıklarını geliştirerek edindikleri bilgi ve birikimleri kendi bakı açılarından ve farklı bir biçimde ifade edebilmelerine ortam hazırlamaktır (Göçer, 2010, 188). Güneş de (2007) öğrencilerin yaratıcı yazma tekniğini kazanıp geliştirmeleri için aşırı sorgulayıcı davranarak kendi yaratıcılıklarını engellemeleri önlenmelidir vurgusunda bulunmuştur. Öğrencilerin bireysel olarak sıfırdan bir metin üretmesi öz güvenlerine katkı sağlayacak bir unsurken öğrencinin özgünlüğünü kısıtlamak verimli bir süreç geçirmesini engelleyecektir. Öğrencinin hayal dünyasındaki öğeleri veya gözlemlerini yazıya başarılı bir şekilde aktarabilmesi kesinlikle çok değerlidir.

Dersin bu bölümünde ise yazma becerisiyle ilgili son etkinliğimizde, destan metninde en sık tekrar eden kök değerler (saygı ve sevgi) ile ilgili öğrencilerden günlük hayattaki gözlemlerinden de esinlenebilecekleri kurgu bir metin oluşturmaları istenir. Bu etkinlik özellikle "T.5.4.3 Hikâye edici metin yazar." (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2019, 38) kazanımı ile uyumlu olacaktır.

Yazma etkinliği sırasında öğrencilerden dikkat edilmesi istenen başlıca unsurlardan birisi de kâğıt düzeni, noktalama ve imlaya uygun yazılmasıdır. Üç aşamalı yazma etkinliği sonrasında öğretmenin her bir öğrenciye geri dönüşü ise diğer bir önemli husustur.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

Türkçenin tarihî yolculuğunda kaynak konumuna erişmiş eserlerden özellikle Türkçe dersinde

faydalanmak gereklidir. Çalışmada incelenen Oğuz Kağan Destanında (İslamiyet öncesi metni) saygı ve sevgi kök değerlerinin öne çıktığı görülmektedir. Özbay ve Tayşi'nin (2011) Dede Korkut Hikayelerinde, Güven'in (2014) de Türk efsanelerinde değerleri tespit ettikleri çalışmalarında da saygı ve sevgi en sık rastlanan değerler olmuşlardır ve bu araştırmanın sonuçlarıyla benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yiğittir (2014) tarafından Türk destanlarının değer odaklı analizinin yapıldığı çalışmada da 79 farklı değer içerisinde en çok rastlanılan değerlerden biri "Türk büyüklerine saygı" olarak ön plana çıkmaktadır. Tuna (2014) da çalışmasında Türklerde ana-baba değerinin, öncelikle sevgi, beraberinde saygı gibi evrensel değerler ışığında millî ve geleneksel halini aldığını vurgulamıştır. Aynı zamanda evrensel niteliğe de sahip olan bu değerlerin Türklerin yaşam biçimlerinde eski zamandan bu yana önem atfedilen unsurlar olduğunu söylemek mümkündür. Öğrencilerin tarihî açıdan oldukça eski bir metinde karşılaştıkları saygı, sevgi gibi kök değerleri kendi deneyimlerine ve yaşantısına sentezlemesi, millî tarihsel yolculuğun günümüze ulaşmasını da sağlayacak ve öğrencilerin ufuklarını da genişletecektir.

Destanda, bu iki kök değeri sorumluluk değeri takip etmektedir. Sezer, Çoban ve Akşit (2017) yapmış oldukları çalışmada, öğretmenlerin sorumluluk değerini kazandırmak için daha çok model olma ve değer telkin yöntemlerini kullandıkları sonucuna ulaşmışlardır. Oğuz Kağan Destanı da bu yöntemlere ek olarak metin aracılığıyla da sorumluluk değerinin aktarılmasına katkı sağlayabilir. Adalet, dürüstlük, dostluk, öz denetim, sabır, yardımseverlik ve vatanseverlik kök değerleriyle de destan metninde karşılaşılması erdemli insan, erdemli bir milletin bireyi olma durumlarıyla ilişkilendirebilir. Nitekim destanda daha sık rastlanan kök değerlerle birlikte tümü bir bütünü oluşturmaktadırlar. Öyle ki incelemede kök değer örneklerinin hepsine destan metninde rastlanılmış olup değerleri aktarmak için oldukça uygun bir metin olduğunu vurgulamak mümkündür.

Oğuz Kağan Destanı ile öğrencilerin anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi de mümkündür. Destan metninden hareketle 5. sınıf seviyesinde okuma ve yazma becerilerine ilişkin kazanımların ve Türkçe öğretim programının amaçlarının gerçekleştirilmesi sağlanabilir. Güneş (2013) de, Türkçe öğretiminde artık metindeki bilgilerin öğrencilere kavratılması yerine metindeki bilgilerden yararlanarak çeşitli etkinliklerle öğrencilerin dil becerilerini geliştirmeye odaklanıldığını vurgulamaktadır. Öğrencilerin aktif olarak rol aldığı öğretmenin de rehber konumunda bulunduğu etkinlikler günümüz eğitim anlayışıyla da tamamen örtüşmektedir.

Çalışmanın boyutları açısından anlama becerisi olarak okuma ve anlatma becerisi olarak da yazma becerisi üzerinden ele aldığımız destan metni, Türkçe'nin güzide eserlerinden biridir. Sınıf ortamında hem değerlerin aktarımını hem de dil becerilerinin gelişimini sağlayacak bir eserle dersin yürütülmesi işlevsel olacaktır. Öğrencilerin başat eserlerin içeriğinden de haberdar olması bu gibi metinlerin ders kitaplarında kullanılmasıyla gerçekleşecektir, okuma isteğini uyandırmak da öğrencilerin dil becerilerinin gelişimi için göz ardı edilemeyecek bir adımdır. Sınıf içerisinde yapılacak olan gerek okuma gerek yazma etkinlikleriyle birlikte destanın barındırdığı kök değerlerin de benimsenmesi kıymetli bir husustur.

Ayrıca epik bir destanın başkahramanı olarak Oğuz Kağan'ın güçlü özellikleri yeni nesle ilham verebilecek niteliktedir. İnisiyatif alma, hayal kurma gibi özelliklerde zayıf olduğunu düşündüğümüz X kuşağı, Oğuz Kağan'ın destan boyunca sahip olduğu sorumluluk duygusu ve özgüveni ayrıca idealistliği kendi zamanına ve bulunduğu ortamın şartlarına göre uyarlayabilirse hayatın akışı içerisinde daha aktif bir şekilde rol alacaktır. Türkçe dersi öğretim programında (2019) yer alan sekiz anahtar yetkinlikten birinin de "İnisiyatif alma ve girişimcilik" olduğunu belirtmek bu noktada faydalı olacaktır. Bu manada, öğrencilerin psikolojik anlamda da kendilerini daha iyi hissettirecek metinlere ihtiyacı vardır.

5. Öneriler

Tüm bu söylenenlerden hareketle, öneri olarak şunlar vurgulanabilir:

Oğuz Kağan Destanının, İslamiyet sonrası metni de incelenerek karşılaştırmalı bir araştırma yapılabilir.

Çalışmada elde edilen bulgular, 5. Sınıf Türkçe ders kitabında örnek metin olarak değerlendirilebilir.

Oğuz Kağan Destanı, farklı bir değerler sınıflandırılması gözetilerek yeniden incelenebilir.

Oğuz Kağan Destanı, kısa film veya animasyon şeklinde kurgulanarak ortaokul 5. sınıf seviyesine uygun dinleme/izleme metni olarak düzenlenebilir.

Tüm dil becerilerinden hareketle, Oğuz Kağan destanı üzerinden yeni bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, Ş., ve Gündüz, O. (2007). *Yazılı ve sözlü anlatım, kompozisyon sanatı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ataman, M. (2009). *Türkçe derslerinde kullanılabilecek yaratıcı etkinlikler ve yaratıcı yazma örnekleri*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Bang, W., ve Arat, R. R. (1936). *Oğuz Kağan Destanı*. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Çobanoğlu, Ö. (2018). *Türk dünyası epik destan geleneği*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Demir, T. (2013). İlköğretim öğrencilerinin yaratıcı yazma becerileri ile yazma öz yeterlik algısı ilişkisi üzerine bir çalışma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2(1), 84-114.
- Demirel, Ö. (2000). *Türkçe öğretimi* (2. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Demirel, Ö., ve Şahinel, M. (2006). *Türkçe ve sınıf öğretmenleri için Türkçe öğretimi* (7. Baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Devellioğlu, F. (1990). *Osmanlıca-Türkçe ansiklopedik lügat* (9. baskı). Ankara: Aydın Kitabevi.
- Doğan, İ. (2004). Türk eğitim sisteminde değer sorunu. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, 615-633.
- Epçazan, C. (2018). Okuma ve anlama becerilerinin öğretim sürecine etkisi üzerine bir değerlendirme. *Electronic Turkish Studies*, 13(19), 615-630.
- Göçer, A. (2010). Türkçe öğretiminde yazma eğitimi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research*, 3(12), 178-195.
- Güneş, F. (2007). *Türkçe öğretimi ve zihinsel yapılandırma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Güneş, F. (2013). Türkçede metin öğretimi yerine metinle öğrenme. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6(11), 603-637.
- Güven, A. Z. (2014). Türk efsanelerinin değerler eğitimi bakımından incelenmesi. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11(26), 225-246.
- Halstead, J. M., & Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-203.
- Kaplan, M. (1979). *Oğuz Kağan destanı:(edebî bir tahlil)*. İstanbul: Dergâh Yayınları.
- Karakuş, N. (2012). *Türkçe öğretiminde kaynak metin kullanımı*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları
- Köprülü, M. F. (1981). *Türk edebiyatı tarihi* (3. baskı). İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Kucuradi, İ. (1995). *Felsefi açıdan eğitim ve Türkiye'de eğitim*. İstanbul: Türkiye Felsefe Kurumu Yayınları.
- Kurudayıoğlu, M. (2011). Zihinsel ve fiziksel bir süreç olarak okuma. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 31(1), 15-29.
- MEB (2017). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- MEB (2018). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- MEB (2019). *Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı Türkçe Dersi Öğretim Programı*. Ankara.
- Oğuzkan, F. (1991). *Okuma öğretimi* (s. 76-96), *Türk Dili ve Edebiyatı öğretimi* (Editör: Bekir Özer). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Yayınları.
- Özbay, M., ve Tayşi, E. K. (2011). Dede korkut hikâyelerinin Türkçe öğretimi ve değer aktarımı açısından önemi. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 1(1), 21-31.
- Sezer, A., Çoban, O., ve Akşit, İ. (2017). Öğretmenlerin sorumluluk değeri algılarının incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 3(1), 122-144.
- Sünbül, A. M. (2011). *Öğretim ilke ve yöntemleri*. Konya: Eğitim Yayınevi.
- Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı [TTKB]. (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
- Tosunoğlu, M. (2010). Farklı yazı stillerinin okuduğunu anlama sürecine etkisi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27, 679-690.
- Tuna, S. T. (2014). Yabancılarla Türkçe Öğretiminde Türk halk edebiyatı metinleri kullanımı: Oğuz Kağan destanı örneği. *Electronic Turkish Studies*, 9(3), 1481-1497.
- Tuna, S. T. (2018). Türklerde milli değerlerden birisi: ana-bana sevgisi. *Folklor Akademi Dergisi*, 1(1), 137-148.
- Türkçe Sözlük (2005). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Ulusoy, K., ve Dılmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ünalın, Ş. (2001). *Türkçe öğretimi* (2. baskı). Ankara: Nobel Yayınları.
- Yılmaz, A., ve Bal, M. (2015). Dil becerilerinin öğretiminde yansıtıcı rol. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 4(1), 278-293.
- Yığıttir, S. (2014). Türk destanlarının değer odaklı analizi. *Electronic Turkish Studies*, 9(5), 2125-2140.